

УДК.:340.5

*Маскалюк І. І.,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

АУДІО-, ВІДЕОКОНТРОЛЬ ОСОБИ ЯК РІЗНОВИД ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ

Досліджено питання про сутність аудіо-, відеоконтролю особи, порядок надання дозволу на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії та фіксації результатів.

Ключові слова: аудіо-; відеоконтроль особи; клопотання; слідчий суддя; ухвала; протокол

Исследован вопрос о сущности аудио-, видеоконтроля лица, порядке предоставления разрешения на проведение этого негласного следственного (розыскного) действия и фиксации результатов.

Ключевые слова: аудио-; видеоконтроль лица; ходатайство; следственный судья; определение; протокол.

Постановка проблеми. Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 7, ст. 14 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК), однією з загальних засад кримінального провадження є таємниця спілкування. Її зміст полягає у тому, що під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування. Втручання у таємницю спілкування можливе лише на підставі судового рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети. Інформація, отримана внаслідок втручання у спілкування, не може бути використана інакше як для вирішення завдань кримінального провадження.

Порядок втручання у приватне спілкування регулюється параграфом 2 глави 21 КПК. У ч. 4 ст. 258 КПК України зазначено, що таким втручанням є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Різновидами втручання в приватне спілкування є: 1) аудіо -, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проведення цих негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні досліджували Л. І. Аркуша, О. А. Білічак, В. О. Глушков, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко, С. В. Єськов, В. А. Колеснік, С. С. Кудінов, Ю. В. Ли-

сюк, Є. Д. Скулиш, М. А. Погорецький, В. Г. Уваров, Р. М. Шехавцов та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд питання про сутність аудіо-, відеоконтролю особи, порядок надання дозволу на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії та фіксації її результатів.

Виклад основного матеріалу. Стаття 260 КПК визначає, що аудіо-, відеоконтроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.

Аудіоконтроль особи полягає у прослуховуванні та фіксації розмов такої особи. Він може здійснюватись епізодично (на час відвідування цієї особою певних місць, проведення зустрічей) або безперервно, на проміжок часу, що визначений у рішенні слідчого судді, який надав дозвіл на його проведення. «Безперервний аудіоконтроль з фіксацією та обробкою отриманої за ним інформації здійснюється, як правило, цілодобово» [1, с. 660].

Метою відеоконтролю особи є негласне візуальне спостереження за діями особи шляхом відеозапису та аудіофіксації у будь-якому місці її перебування для отримання інформації, яке має значення для досудового розслідування [2, с. 79].

Відмінність аудіо-, відеоконтролю особи від спостереження за особою, реччю або місцем (ст. 269 КПК) та аудіо-, відеоконтролю місця (ст. 270 КПК) «полягає у використанні аудіо-, відеозаписуючих при-

строїв, установлених всередині публічно недоступних місць для фіксації поведінки особи» [3, с. 54].

Проведенню аудіо-, відеоконтролю особи в середині публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи передують їх обстеження, в результаті таємного проникнення до яких встановлюються технічні засоби аудіо-, відеоконтролю (п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК). Тому в разі отримання слідчим, прокурором фактичних даних, що розмови конкретної особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю та перебуванням в середині публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування, та за неможливості отримати ці відомості іншим шляхом окрім як проведенням даної негласної слідчої (розшукової) дії, «слідчий (прокурор) складає окремі клопотання, узгодженні з прокурором, до слідчого судді про дозвіл на проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи для встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи та про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи в середині цих місць» [4, с. 37].

У юридичній літературі висловлена пропозиція виключити ст. 267 з КПК, оскільки вона «не відповідає вимогам передбачуваності та належної «якості закону», не створює належних механізмів стримувань і протидії проти можливих помилок, зловживань чи свавілля» [5, с. 268].

Ця пропозиція нами не поділяється. Як зазначалось вище, проведенню аудіо-, відеоконтролю особи в середині публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння

особи передую їх обстеження шляхом таємного проникнення до них з метою встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи. Отже, якщо виключити ст. 267 із КПК, то неможливо буде організувати проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

У ч. 1 ст. 258 КПК вказано, що ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Тільки ця ухвала виступає в якості юридичної підстави проведення аудіо-, відеоконтролю особи.

Деякі науковці вважають, що у виняткових випадках, передбачених ст. 250 КПК, «можливо проведення аудіо-, відеоконтролю особи до постановлення ухвали слідчим суддею. При цьому обов'язок щодо невідкладного звернення до слідчого судді після початку негласної слідчої (розшукової) дії покладено на прокурора» [6, с. 526].

З таким твердженням не можна погодитись, оскільки воно не відповідає вимогам закону. Положення ст. 250 КПК щодо можливості проведення негласної слідчої (розшукової) дії без постановлення ухвали слідчого судді у виняткових випадках не поширюється на негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ст. 258 КПК України [7, с. 503].

До постановлення ухвали слідчим суддею за рішенням слідчого, узгодженим із прокурором, або прокурора негласну слідчу (розшукову) дію згідно з ч. 1 ст. 250 КПК може бути розпочато лише у випадках, передбачених цим Кодексом. Такі випадки прямо встановлені тільки ч. 4 ст. 268 та ч. 3 ст. 269 КПК, інші ж статті, що визначають порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, такого посилення не міс-

тять. До постановлення ухвали слідчого судді можуть бути розпочаті лише такі дії, як установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та спостереження за особою, річчю або місцем.

У юридичній літературі висловлена пропозиція доповнити ст. 260 КПК ч. 2, яка б передбачала можливість розпочати проведення аудіо-, відеоконтролю особи до постановлення ухвали слідчого судді. Обґрунтовується вона тим, що на практиці непоодинокими є випадки, коли негласні слідчі (розшукові) дії слід проводити в день реєстрації відповідних відомостей у Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Особливо це стосується кримінальних проваджень про корупційні правопорушення. «Так, мають місце випадки, коли службова особа вимагає надання неправомірної вигоди до певної години того самого дня, коли така вимога озвучена. В такому разі у прокурора як процесуального керівника немає достатнього часу для отримання всіх відповідних дозволів слідчого судді на проведення комплексу негласних слідчих (розшукових) дій, а спостереження за особою, річчю або місцем в цьому разі не забезпечить належного фіксування вчинення кримінального правопорушення» [8, с. 102].

Наведена пропозиція викликає заперечення. Вже відмічалось, що проведенню аудіо-, відеоконтролю особи передую обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, в результаті таємного проникнення до яких встановлюються технічні засоби аудіо-, відеоконтролю. Для цього потрібен дозвіл слідчого судді. Тому до постановлення ухвали слідчого судді немож-

ливо розпочати проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

Відповідно до ч. 2 ст. 258 КПК прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи в порядку, передбаченому ст.ст. 246, 248, 249 КПК України.

Це клопотання повинно відповідати вимогам, зазначеним у ч. 2 ст. 248 КПК України. У даній нормі вказані загальні відомості, що мають бути у клопотанні про дозвіл на проведення будь-якої негласної слідчої (розшукової) дії. Враховуючи те, що клопотання про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи має свою специфіку, вважаємо доцільним доповнити ст. 260 КПК положенням, яке б деталізувало вимоги до цього процесуального документа.

Перед зверненням до слідчого судді з цим клопотанням слідчий зобов'язаний погодити його з прокурором. На наш погляд, недоліком нормативного регулювання є те, що законодавцем не визначена процедура розгляду прокурором клопотань слідчого про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Про порядок такого розгляду йдеться у п. 2.4. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, яка затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5[9].

Згідно зі ст. 247 КПК, розгляд клопотання про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи розглядається слідчим суддею, яким є голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Якщо ж потрібно провести цю негласну слідчу (розшукову) дію щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів, в приміщеннях судових та правоохоронних органів, зазначене клопотання може розглядатися слідчим суддею за межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, який здійснює розслідування.

У такому разі слідчий, прокурор звертається з клопотанням про надання дозволу на проведення вказаної дії до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування.

Отримавши клопотання, слідчий суддя відповідно до вимог ч.ч. 1, 3 ст. 248 КПК України зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення аудіо-, відеоконтролю особи протягом шести годин з моменту його отримання за участю особи, яка його подала.

Слідчий суддя має постановити ухвалу про надання такого дозволу, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що: 1) вчинений злочин відповідної тяжкості; 2) під час проведення аудіо-, відеоконтролю особи можуть бути отримані докази, які самостійно або

в сукупності з іншими доказами матимуть суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.

У ч. 4 ст. 248 КПК України визначені лише загальні вимоги, які пред'являються до ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення будь-якої негласної слідчої (розшукової) дії. Вважаємо, що законодавець має конкретизувати відомості, які повинні бути в ухвалі про дозвіл на аудіо-, відеоконтроль особи.

У зв'язку з розглядом питання про постановлення цієї ухвали слід звернути увагу на думку, висловлену В.А. Колесник. Якщо негласну слідчу (розшукову) дію, передбачену ст. 267 КПК, проводять для встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи в публічно недоступних місцях, житлі чи іншому її володінні, «то, - пише науковець,- отримання окремої ухвали слідчого судді з дозволу на проведення аудіо-, відеоконтролю особи як окремої негласної слідчої (розшукової) дії не потрібне, оскільки встановлення таких спеціальних технічних засобів прямо передбачене метою даної негласної слідчої (розшукової) дії» [10, с. 77-78].

З цією думкою важко погодитись. Вже зазначалось, що слідчий складає окремі клопотання, узгодженні з прокурором, до слідчого судді про дозвіл на проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи для встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи та про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи в середині цих місць. Окремими, на наш погляд, повинні бути і ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення

цих негласних слідчих (розшукових) дій, постановлені за результатами розгляду таких клопотань.

Згідно зі ст. 252 КПК, фіксація ходу і результатів аудіо-, відеоконтролю особи повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. За результатами проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, який з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту її припинення передається прокурору.

У КПК та вищезазначеній Інструкції не встановлені конкретні вимоги до протоколу про результати негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо-, відеоконтролю особи зокрема. Про те, які відомості повинні бути у ньому, зазначають окремі науковці.

Так, В. О. Глушков та О. А. Біличак відмічають, що «у протоколі аудіоконтролю особи повинні бути зазначені підстави його проведення, з вказівкою на реєстраційний номер ухвали слідчого судді, строки проведення, відомості про кримінальне провадження, в межах якого він здійснювався, та особу, щодо якої проводилась негласна слідча (розшукова) дія. У цьому ж протоколі повинні бути відомості про посадових осіб, відповідальних за проведення цих дій, використовувані технічні засоби. Протокол повинен містити розшифровку розмов та виклад іншої інформації, що має значення для встановлення істини у кримінальному провадженні» [11, с. 118].

К. І. Полярська пише, що має бути у протоколі про аудіоконтроль особи, якщо технічна фіксація результатів цієї негласної слідчої (розшукової) дії забезпечується не упов-

новаженим оперативним підрозділом, а безпосередньо слідчим. У цьому протоколі він, зокрема, описує технічні засоби, що застосовувались, результати дослідження наданої інформації, відтворює її в повному обсязі із зазначенням змісту розмови осіб або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з їх діяльністю тощо [12, с. 97].

Висновки. Уявляється, що ст.252 КПК доцільно доповнити положенням, яке б деталізувало вимоги до протоколу про проведення кожної негласної слідчої (розшукової) дії, у тому числі і до протоколу про результати аудіо-, відеоконтролю особи.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 768с.
2. Лисюк Ю. В. Аудіо-, відеоконтроль як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6-1. Т. 4. С. 77–78.
3. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ: навч.-практ. посіб. / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гусева та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 416 с.
4. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навч.-практ. посіб. / Кудінов С. С., Шехавцов Р. М., Дроздов О. М., Гриненко С. О. Харків: Оберіг, 2013. 344 с.
5. Уваров В. Г. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2011. №2. С. 266–270.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків: Одиссей, 2013. 1104 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квіт. 2012 р. / за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. Харків: Фактор, 2013. 1072 с.
8. Сафроняк Р., Лазаренко В. Деякі аспекти здійснення нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Вісник прокуратури. 2013. №10. С. 100–103.
9. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.
10. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: наук.-практ. посіб. Київ: Прецедент, 2014. 135 с.
11. Глушков В. О., Білічак О. А. Використання результатів аудіоконтролю особи у кримінальному провадженні. Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних

наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–7 груд. 2012 р.). Харків: Видавець Строков Д. В., 2013. С. 115–118.

12. Полярська К. І. До питання про аудіоконтроль особи як негласну слідчу (розшукову) дію. Юридична наука: виклики і сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8–9 серп. 2014 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. С. 95–97.

I. Maskaliuk,

*Postgraduate of the Criminal Process Chair of
the National Academy of Internal Affairs*

AUDIO-, VIDEO-CONTROL OVER A PERSON AS A TYPE OF INTRUSION INTO THE PRIVATE COMMUNICATION

The issue concerning the nature of audio-, video-control (supervision) of a person, the order of giving permission to carry out such investigative (search) actions, filing the results.

It has been explained the order of breaking into the private communication, namely: access to the communication content, if the communicating persons have enough reasons to consider private their communication. Besides, the types of breaking into the private communication, namely: 1) audio-, video-control of a person; 2) arrest, visual examination and seizure of the correspondence; 3) taking information from the transport telecommunication networks; 4) taking information from the electronic information systems.

Activities of an investigator have been analyzed, namely making the request (in concordance with the prosecutor) to the investigating judge in order to obtain permission to carry out the examination (the search actions) in the places, which are not open for public, as well as the search of accommodation place or other ownership of a person for locating there the corresponding technical means of audio-, video-control of a person and to obtain permission to carry out the audio-, video-control of a person in such places. The decisions of the investigating judge in order to obtain permission to carry out such secret search actions should be recorded in separate documents, which are filed on results of consideration of an investigator's request.

It has been shown the grounds for carrying out the secret search actions on audio-, video-control (supervision) of judges, courts' officials and law enforcement officers, in the premises of courts and law enforcement bodies. The request may be considered by an investigating judge, who works beyond the jurisdiction of the corresponding pretrial investigation body.

It has been explained the order of recording (filing) the results of audio-, video control of a person. It should comply with the general rules for filing the criminal proceedings. As a result of conducting such investigative (search) actions, the protocol with annexes should be made and should be passed to the prosecutor not later than twenty four hours after the termination of such actions. It was cleared up that the current normative and legal acts do not envisage specific requirements to such

protocol, but some scientists point out the information, which should be included in it. It has been grounded the necessity to make amendments to the Art. 252 of the Criminal-Procedural Code of Ukraine, which would contain provisions with the detailed requirements for the above mentioned protocol on carrying out any secret search action, including the protocol on the results of the audio-, video control of a person.

Key words: *audio; video monitoring entity; application; the investigating judge; decision; protocol.*

Надійшла до редакції 23.10.2017